

Onderwerp: Initiatiefvoorstel 'Eenzaamheid'

“Eenzaamheid is de ergste vorm van armoede die een mens kan treffen.”

0. Aanleiding voor het initiatief

Uit het jaarverslag van de gemeente 's-Hertogenbosch blijkt dat 8% van de Bosschenaren in de stad te weinig sociale contacten heeft. Dit zijn ruim 11.000 mensen. Daarnaast geeft 22% van mensen met een beperking aan te weinig sociale contacten te hebben. In de afgelopen jaren is het aantal mensen dat te weinig contacten heeft toegenomen.

Daarnaast worden bij de recente wijzigingen in de WMO steeds meer verantwoordelijkheden teruggelegd in de eerste lijn en het 'gewone leven'. Mensen zullen meer verantwoordelijkheid moeten nemen, professionals moeten zich anders opstellen en minder taken overnemen. Dit blijkt al bij het verlenen van WMO diensten, immers hierbij staan de mens en zijn omgeving centraal. Eenzame mensen met weinig sociale contacten kunnen minder goed terugvallen op hun omgeving. Dit kan leiden tot lastige situaties, mede omdat eenzaamheid vaak een taboe is voor mensen.

Deze signalen zijn voor het CDA de aanleiding geweest om een symposium over eenzaamheid te organiseren. In december 2011 hebben veel verschillende betrokkenen uit de stad gesproken over het thema eenzaamheid.

In dit initiatiefvoorstel worden achtereenvolgend de achtergronden van eenzaamheid, de Bossche situatie en het voorstel aan de gemeenteraad behandeld. Het doel van het initiatiefvoorstel is om het thema eenzaamheid een vaste plek te geven binnen het WMO-beleid en de bewustwording van het thema eenzaamheid te vergroten.

1. Eenzaamheid algemeen

Wat is eenzaamheid?

Eenzaamheid is een zeer ingrijpend fenomeen: eenzaamheid houdt in dat er misschien wel niemand is waarop een persoon terug kan vallen of iets mee kan delen. Met name de individualisering heeft grote gevolgen voor de sociale leefwereld van mensen. De mens is steeds meer op zichzelf gericht, terwijl sociale verbanden aan betekenis hebben verloren. De gevolgen van eenzaamheid kunnen groot zijn. Mensen die vereenzamen tonen vaak lichamelijke en psychische klachten (depressie en angst). Dit betekent dat sociale contacten (netwerken) belangrijk zijn voor de mens persoonlijk als ook voor het

participeren in de maatschappij. Deze aspecten vervullen een centrale rol bij het zelfrespect van mensen en het omgaan met hun problemen.¹

Een situatie van eenzaamheid kan omschreven worden als:

Het subjectief ervaren van een onplezierig of ontoelaatbaar gemis aan (kwaliteit van) bepaalde sociale relaties. Het kan zijn dat het aantal contacten dat men heeft met andere mensen geringer is dan men wenst. Het kan ook zijn dat de kwaliteit van de gerealiseerde relaties achterblijft bij de wensen.

(J. de Jong Gierveld, 1984)

Er bestaan verschillende soorten eenzaamheid: emotionele eenzaamheid en sociale eenzaamheid. We spreken van sociale eenzaamheid als een persoon minder contact met andere mensen heeft dan gewenst. Als iemand weliswaar veel mensen om zich heen heeft, maar zich eenzaam voelt door het ontbreken van een hechte, emotionele band met anderen, spreken we van emotionele eenzaamheid. De kwaliteit van de contacten is dan minder dan gewenst.

Wat kan eenzaamheid veroorzaken?

Veel voorkomende oorzaken voor eenzaamheid zijn ziekte, handicap, armoede en verlies van dierbaren. Geen van deze oorzaken leidt per definitie tot eenzaamheid, maar elk van de factoren kan het risico op eenzaamheid vergroten.

Wie treft eenzaamheid?

Eenzaamheid komt in alle lagen van de bevolking voor. Echter de kans op eenzaamheid is niet voor alle bevolkingsgroepen gelijk; chronisch zieken, gehandicapten, ouderen en alleenstaanden zonder partner of andere banden, immigranten die nog niet zijn ingeburgerd, mantelzorgers die hun sociale contacten zien afnemen, werkzoekenden die zich sociaal uitgesloten voelen, en dak- en thuislozen hebben een groter risico om eenzaam te worden.

Een hoog percentage sterk eenzame mensen is te vinden onder volwassenen van middelbare leeftijd, die hun partner hebben verloren door echtscheiding of overlijden. Maar ook in het bijzonder de groep alleenstaande ouders met kinderen, tussen 35-45 jaar.

Dit raadsvoorstel richt zich specifiek op de Bossche WMO-populatie. De reden om te kiezen voor de WMO-populatie is de verhoogde kans op eenzaamheid van deze groep, door de vaak beperkte mobiliteit, ziektebeelden en leeftijd. Daarnaast bieden de wettelijke kaders van de WMO de gemeente de kans een regierol op te pakken.

Is er wat tegen te doen?

Algemeen kan gesteld worden dat: hoe meer mensen een persoon om zich heen heeft, hoe minder eenzaam deze persoon is. Dit sociale netwerk dat mensen tijdens hun leven opbouwen, wordt ook wel het 'sociaal konvooi' genoemd. Personen in het sociaal konvooi kunnen collega's zijn, familieleden, burens, mensen van de kerk, van de voetbalclub, de bakker, de slager etc.

¹ Bron: www.eenzaam.nl

Het opbouwen en onderhouden van een sociaal konvooi is een preventieve manier om (mogelijke) eenzaamheid tegen te gaan. Mensen versterken hierdoor de 'nulde lijn' en krijgen een sterker netwerk in het gewone leven.

2. Eenzaamheid in 's-Hertogenbosch

3.1 Toenemend aantal eenzamen

Ook in 's-Hertogenbosch doet eenzaamheid zich voor onder alle bevolkingslagen. De 'risicogroepen' voor eenzaamheid zijn in onze stad nadrukkelijk aanwezig.

Het aantal neemt zelfs toe door toename van het niet werkende werkzoekenden², het hoge aantal SW-geïndiceerden³, de vergrijzing⁴, de grote groep mantelzorgers (18%)⁵, het aantal huishoudens met betalingsachterstanden (25%)⁶ en het aantal eenpersoonshuishoudens⁷, is er een verhoogde kans op eenzaamheid in 's-Hertogenbosch. Zoals eerder aangegeven zal dit raadsvoorstel zich enkel richten op de WMO-populatie. Dit neemt niet weg dat eenzaamheid, ook voor de niet-WMO-populatie, een groter wordend probleem is.

	Realisatie 2006	Realisatie 2008	Realisatie 2010	Doelstelling 2010	Doelstelling 2014*
Het percentage mensen dat aangeeft te weinig sociale contacten te hebben.	7%	8%	8%	=< 7,0%	
Het percentage mensen met een beperking dat aangeeft te weinig sociale contacten te hebben.	15%	16%	22%	=< 15%	
De schaalscore van zelfredzaamheid van mensen met beperkingen	7,0	6,4	6,2	>= 7,0	
De schaalscore van zelfredzaamheid.	8,1	8,5	8,5	>= 8,1	
Bron: Sport & Welzijn					

* De normen voor 2014 worden in het meerjarige WMO-beleidsplan 2011-2014 bepaald.

Fig. 1 Tabel jaarverslag gemeente 2010

Uit de jaarstukken van de gemeente blijkt dat er jaarlijks veel acties worden ingezet om eenzaamheid te bestrijden. De doelstellingen worden echter niet gehaald. Met name mensen met een beperking zijn eenzamer (22%) dan de doelstelling (15%).

² Factsheet economische crisis, 3^e kwartaal 2011

³ Raadsvoorstel: de sociale kracht van de stad

⁴ Bevolkingscijfers 's-Hertogenbosch 2010

⁵ Raadsvoorstel: de sociale kracht van de stad

⁶ Raadsvoorstel: de sociale kracht van de stad

⁷ Rapport 's-Hertogenbosch in de rij 2011

Daarnaast blijkt uit de cijfers dat het percentage eenzamen in de afgelopen jaren in onze stad is gestegen (naar 8%). Dit is niet conform de doelstelling (<7%). In totaal spreken we in 's-Hertogenbosch van circa 11.000 mensen die eenzaam zijn en/of te weinig sociale contacten hebben.

In het leven van alledag zijn veel voorbeelden van mensen zonder veel sociale contacten te geven: de mevrouw die liever heeft dat de thuiszorg een praatje maakt, dan het huis poetst of de was doet. De meneer die werkt bij de Weenergroep, maar op zijn vrije dagen en vakanties ook bij zijn werkgever komt lunchen. De alleenstaande mevrouw die uitkijkt naar het wekelijks bezoek van de vrijwilliger van de Zonnebloem. En de meneer die, vanwege beperkte mobiliteit, niet meedoet aan buurtactiviteiten.

3.2 Bestaande initiatieven

Gelukkig zijn er in onze stad veel (vrijwilligers)organisaties die zich hard inzetten om eenzaamheid te voorkomen en bestrijden. De vrijwilligersorganisaties, maatschappelijke organisaties, kerkelijke organisaties, verenigingen en clubs vervullen direct of indirect hun rol in het voorkomen en bestrijden van eenzaamheid. Ook projecten van bijvoorbeeld de gemeente, GGD en welzijnsorganisaties met eenzaamheid als (deel)thema hebben effect.

In het WMO-beleidskader 'De Sociale Kracht van de Stad' wordt aandacht besteedt aan het thema eenzaamheid. Het uitgangspunt van het beleidskader is dat het 'gewone leven' versterking behoeft, opdat mensen minder richting de eerstelijns en tweedelijns zorg zullen gaan. Dit is een ontwikkeling waarin eenzaamheid en het niet hebben van een sociaal netwerk minder goed past. Een eenzaam persoon kan vaak niet terugvallen op zijn eigen netwerk. Het WMO-beleidskader pleit voor versterken van het sociaal netwerk van eenzamen, om het negatief effect van eenzaamheid op de gezondheid en het groter beroep op zorg te beperken. Het beleidskader mist echter een uitwerking van het eenzaamheidsprobleem; het raadsvoorstel wil daar in voorzien.

3.3 De rol van de gemeente

Uit het symposium eenzaamheid van december 2011, kwam naar voren dat de rol van de gemeente ligt in het scheppen van randvoorwaarden. Organisaties in de stad en talrijke vrijwilligers zetten zich succesvol in om eenzaamheid aan te pakken. Deze rol moet de gemeente niet overnemen. De gemeente is juist verantwoordelijk voor het voeren van regie op het thema eenzaamheid vanuit de WMO. Door eenzaamheid als specifiek beleidsthema binnen de WMO te benoemen en uit te werken, wordt meer aandacht besteed aan het eenzaamheidsprobleem en de oplossingen.

De gemeente kan in de regierol binnen de WMO prioriteit geven aan het thema eenzaamheid.

Dit betekent dat de gemeente binnen het WMO beleid kan communiceren over (het voorkomen van) eenzaamheid richting de Bossche bevolking. Een logisch moment hiervoor is de jaarlijkse Week tegen Eenzaamheid, die eind september wordt gehouden. Dit is een week die wordt geïnitieerd door de Coalitie Erbij, de Nationale Coalitie Tegen Eenzaamheid⁸. Verschillende gemeenten in het land zoals Helmond, Weert en Zoetermeer organiseren activiteiten om meer bewustwording te krijgen voor het versterken van het sociaal konvooi. De gemeenten geven zelf invulling aan de Week Tegen Eenzaamheid door de organisatie van bijeenkomsten of activiteiten.

⁸ In de Coalitie Erbij zijn onder andere verbonden de Zonnebloem, Leger des Heils, Humanitas, ANGO, Fonds Psychische Gezondheid, KPMG, Mezzo, MOgroep, Nationaal Ouderenfonds, Raad van Kerken, Resto VanHarte en Sensor

Verder kan de gemeente betrokkenen bij het thema eenzaamheid faciliteren in training en scholing over het thema. Door betrokkenen meer bewust te maken van de problematiek van eenzaamheid en het belang van het sociaal konvooi, kan eenzaamheid beter gesignaleerd en aangepakt worden. Dit kan door het organiseren van trainingdagen over eenzaamheid onder leiding van bijvoorbeeld wetenschappers op dit thema. Op deze manier wordt 'de trainer getraind' en kan eenzaamheid (eerder) gezien worden. Omdat eenzaamheid een negatieve invloed heeft op de gezondheid van de eenzame en een verhoogde vraag naar zorg, is het vroegtijdig signaleren van eenzaamheid gunstig voor alle betrokkenen.

Ook kan de gemeente binnen de WMO het thema eenzaamheid meenemen in het operationeel beleid. In de communicatie over de WMO en de kantelingsgesprekken (indicatiegesprekken voor de WMO) kan het thema eenzaamheid specifiek aan bod komen. Hoewel het thema eenzaamheid vaak een taboe is, kunnen professionals achterhalen of personen eenzaam zijn en of er mogelijkheden zijn om (preventief) het sociaal konvooi te versterken.

3. Het voorstel

Initiatiefnemer vraagt de gemeenteraad om het onderstaande ontwerpbesluit te nemen.

De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch,

Gezien het bepaalde in artikel 37 Reglement van Orde;

Gehoord de commissie MO van _____ ;

Besluit:

1. Binnen de regierol van de gemeente in de WMO het thema eenzaamheid prioriteit te geven.
2. Beslispunt 1 uit te voeren door middel van:
 - 2-1 het versterken van bewustwording van het thema 'eenzaamheid' bij betrokkenen (zoals hulpverleners, vrijwilligers en organisaties) door middel van training, informatie en opleiding (vgl. par. 3.3);
 - 2-2 het communiceren naar alle inwoners van 's-Hertogenbosch over het voorkomen van 'eenzaamheid' door aan te sluiten bij de jaarlijkse Nationale Week van de Eenzaamheid (vgl. par. 3.3);
 - 2-3 het expliciet meenemen van het thema 'eenzaamheid' in het operationeel maken van de WMO, door specifiek aandacht te besteden aan 'eenzaamheid' in onder meer de indicatiegesprekken en de informatievoorziening van de WMO.
3. De kosten hiervan te dekken uit de post 'communicatiekosten WMO'.

's-Hertogenbosch,

De griffier,

De voorzitter,